

August och Ellen Claesson, Kyrkås berättar för Sture Hjalmarsson 1982-02-22

August Claesson är född den 24 oktober 1895 på torpet Aspås under Redslarp i Gällstad. Hans föräldrar var Claes Svensson f. 1850 som då var rättare på Intorp och hans hustru Wilhelmina f. 1855. År 1903 flyttade familjen som då bestod av föräldrarna och 6 barn till Sjögården i S. Säm, som då var torp under Attorp. En äldre bror hade då redan flyttat bort och tagit plats.

Ellen Claesson är född den 27 februari 1901 i Kyrkås i S. Säm och hennes föräldrar var Oskar och Augusta Svensson född 1866 respektive 1862. Kyrkås var då torp under Vegby Gård.

August berättar:

Det var 1903 som de började bygga järnvägen. Det kom då en massa rallare och det gick rätt hett till ibland. Vi var då nyss komna till Säm och jag minnas det väl. Man tillsatte en extra fjärdingsman för säkerhets skull. Det var Robert Johansson som då var arrendator i Bosgården. Han var bror till Elin i Bagaregården och flyttade sedan ut till Boda i Månstad. Jag minns att jag då ibland var i Bosgården och körde tröskverket. Där bodde då länsman Sigge Gedda. Det var en barks herre men vi hade aldrig ont av honom. Det var väl en gång, vi hade nyss fått hästen och vi hade varit i skogen. Det var lite snö på vägen men inte så mycket, så att vi kunde köra med släde. Vi körde med vagn och det klampade sig lite under hovarna på hästen. Då kom länsman ut och skällde på oss och sa att vi får inte köra på det viset. Robert gick efter och hade en käpp i näven, ”Går du inte in gubbe, så....” sa Robert. Då gick han in och vi hade aldrig ont av honom.

Vi fiskade mycket gäddor och länsman sa till mej att så många gäddor som jag tar, så skall jag gå ner till honom, så skall han köpa dem. Jag var där och sålde gäddor till honom många gånger. Men en gång hade vi varit ute och ljustrat, det var förbjudet redan då, men jag hade fått en gädda, som vägde 10 kg. Jag gick ned till länsman för att sälja den, men då sa han: ”Nä, den är väl stor, den vill jag inte ha.” Då gick jag till Rundqvist på Berga och han köpte den för 1 kr. Jag minns inte vad jag brukade få för gäddorna, men det var inte mycket.

Jag gick nere i den södra småskolan ett år, men sedan fick vi flytta upp till den småskolan vid Ågården. Vid den tiden byggde de en folkskola där. Nere i den södra småskolan var det även fattighus. Vi hade bara ett rum där och sedan bodde där tre tanter, som hette Kristina, Johanna och Fina. Johanna hade en pojke som arrenderade Skårtebo i Åsarp. Fina eldade i skolsalen. Wille Pettersson bodde då i Fiskaregården, Klas Ryding på Mårberga och Herman Magnusson på Kvastbacken och alla gjorde de dagsverken för sina torp på Toarp.

Vi fiskade mycket i Sämsjön. Det var gott om fisk där och man fick fiska hur mycket som helst, man behövde inga fiskekort. Vi tog sil på hösten och mycket mört fiskade vi, när den lekte på våren. Mörten togs isär och hängdes upp till tork både på väggar och annorstädes.

Sedan gick jag i folkskolan hos Sjöqvist i det nya skolhuset. Det gamla skolhuset hade förut stått i Gällstad. Då omfattade skoldistriktet både Gällstad, Säm och Finnekumla. Sedan delade man på skoldistriktet och man delade också på skolhuset, sågade det mitt itu och flyttade den ena halvan till Säm.

Ågården ägdes på den tiden av en bror till N. H. Nilsson i Knapagården, som var i Amerika. Det var en del olika arrendatorer där då. Den siste arrendatorn, innan Gustav Nilsson köpte det, hette Gustav Karlsson. Den som hade det före honom hette Larsson och var far till Nils Larsson i Skrivaregården. Gustav Nilsson köpte det sedan för 50 000 kr. Det var mycket skog till Ågården, däribland mycket ekskog. Alla Sämgårdarna har mycket och fin skog i södra delen av socknen. Ågården har skog på 3 olika ställen.

Nere vid Sämsjön ute vid Kvastbacken, låg förr ett ställe som hette Skogås. Jag minns inte den stugan, men uppe på Kvastbackens ägor finns en jordkula, som en av dem som bott på Skogås lär ha bott i när han blev osams med sin gumma. Jag har varit inne i den jordkulan och sett hur där såg ut. Vid bäcken norr om Kvastbacken har det förr funnits en kvarn och kvarnstenarna har legat kvar som jag minns, men nu är det kanske någon som tagit vara på dem.

Gummorna som bodde i södra småskolan fick senare flytta därifrån, för det kom en lärarinna, som skulle bo där. Fina och Augusta flyttade till en liten lågstuga vid Bosgården, som kallades Tån. Den stugan har efter Finas död flyttats till Vegby, där den blivit hembygdsstuga.

Lite längre upp utmed den gamla vägen mellan Bosgården och Gårdö låg förr ett litet ställe som kallades "Jonssons." Där bodde Artur och Elin innan de flyttade till Lindholmen. Längre upp på samma väg, nära gränsen till Svenstorp, bodde en skraddare som hette Elias. Han har sytt min läskostym. Jag minns att jag var hos honom och provade kostymen. Jag konfirmerades 199 för prosten Thomaëus. Det var en beskedlig och snäll präst.

Alla tre Sjögårdarna och Bagaregården ägdes före 1914 av Attorp och vi fick göra dagsverken där. Två dagar i veckan gjorde vi för vårt ställe. Jag har många gånger gått från Sjögården till Attorp och gjorde dagsverken där. Det var inte så vanligt med cyklar då, det var att gå till fots. Attorp ägdes på den tiden av häradsskrivare Olivecreutz som också ägde Övrap i Finnekumla. Efter dennes död 1912 fick Attorp nya ägare och dessa sålde ifrån en mängd gårdar. Då friköpte min bror Robert vårt ställe i Sjögården för 6 000 kr.

Min bror Edvin var statare på Berga och jag var där en månad på våren och arbetade ett år. Det var Sven Rundqvist som ägde Berga då. Han var gift med sin mjölnare Mojes dotter på Bergakvarnen. Det var en lustig prick den där Rundqvist. Han skulle alltid köra mjölken till Frölunda mejeri med en gul häst. Han hade två flaskor med mjölk i och så hade han två tomflaskor. Det var väl för att det skulle se bra ut och att folk skulle tro att han levererade mera mjölk än han gjorde.

Skoglund, som var gift med Alta-Fina, gick där då och arbetade, det minns jag. När jag blev vuxen var jag över hela Kind och arbetade. Det första arbetet jag hade var på Vegby såg. Jag har också varit på Sjö-Gunnarsbo och arbetat, både under och efter uppbyggnaden. Vattenledningen nerifrån Marbäck och upp till Sjö-Gunnarsbo har jag varit med och grävt. Det var en Göteborgsfirma som hade det på löpande räkning. En dag kom det folk från fackföreningen i Ulricehamn och frågade om vi var med i fackföreningen. Vi svarade att det är vi inte. Då tog dom fram röda lappar och satte upp och sa att arbetet var blockerat. Ingenjören och schaktmästaren kom då till oss och fick veta hur det var. Ingenjören frågade då vad den avtalsenliga lönen för arbetet var. När han fick reda på detta talade han om att vi hade 4 öre mera i timmen. Resultatet blev att de röda lapparna kom bort och vi hörde aldrig av folket från Ulricehamn sedan.

Jag var också i Landvetter och arbetade. Ejnars morbror arrenderade prästgården där och jag var där en tid. Sedan har jag arbetat på en del vägbyggen. Jag var med när vägen mellan Sexdrega och Borås byggdes om.

Vi bodde då hos Pettersson i Lockeryd. När vi skulle flytta därifrån och till Redslared, som ligger lite söder om Svenljunga, sa han, att nu får jag ta adjö av er riktigt ordentligt, för jag får nog aldrig se er mer.

”Jag vill inte säga något, men tattare Lejon bor strax intill där ni ska bo.” sa han.

”Dä är vi inte rädda för, vi är hållna för tattare vi också,” sa vi. Men de gjorde inte oss något ont. Lejon hade två pojkar och en morgon hade de pepprat våra träskor med sina revolverar, det var det enda onda. Tattarna hade en liten verkstad, där var vi ofta men de gjorde oss aldrig något ont.

Tattare-Manda kände jag grant igen. Hon botade barn, som hade ”skivet” eller ”engelska sjukan”, som det också kallades. Det var nog hennes syster, som var gift med Lejon. ”Flåttare-Fredrik” bodde i Grönahög och han var också släkt med Manda på något sätt.

Jag gjorde min exercis vid I 9 i Skövde 1915. Det var ju under första världskriget så jag fick ligga inne i 18 månader i ett kör. Under denna tid fick jag inte komma hem mer än en gång och då kom jag till Vegby station kl. 5 på lördagseftermiddagen och måste resa tillbaka från Vegby redan kl. 1 på söndagseftermiddagen.

Jag var hästskötare och vi hade 20 öre om dan på den tiden. Jag var aldrig med ute i fält, då jag ju skulle sköta om hästarna hemma på regementet. En gång var jag med och bytte ut 8 hästar som hade förfrusit vid ett av regementets förband uppe i Norrland. Jag fick ta 8 hästar i en godsfincka i ett godståg och det tog en hel dag och en hel natt, innan jag kom fram med hästarna.

Ett högre befäl däruppe hjälpte mej så att jag fick ta de sjuka hästarna med snälltåg på återresan. Det tog inte mer än hälften så lång tid. Hästarna hade förfrusit så att skinnet var som en tvättbräda. Det gick inte att rykta dem utan vi fick damma av dem med en trasa.

För att återgå till Sämbyn, så fanns det förr två ställen på Brobacken mitt emot Lunden. Lite längre upp bodde Grev-Anna som var mor till John Augustsson. Det var en liten lågstuga. Sedan var det då Liljas, där Anna och Kalle bodde. Skäddaren Elias som jag förut talat om och längre upp, nära Lundins på Enholmen, bodde förr en gumma som kallades Glada-Maja.

Ellen berättar:

Både jag och min syster är födda på Kyrkås. Enligt de forskningar som skollärare Magnusson gjort, skulle det en gång i tiden legat en kyrka här och därav har väl namnet kommit.

Det låg förr en stuga borta i skogskanten där det var småskola. Min syster Hanna gick där, men den var borta innan jag började. Det var en som hette Albertina som undervisade där, hon bodde nere i Brobacken.

Jag gick i småskolan i Säm, hos Märta Stomberg och hos Sjöqvist i folkskolan. På Vegby gård bodde förr en som hette Hultén. Han bodde i den stora villan där styckjunkare Svensson bodde och som senare brann ned. Han ägde också Vegby såg och en del annat, och 1910 gick han i konkurs.

Hultén var en riktig storpamp på den tiden, med alla dessa torpen runt omkring sig. Torpen såldes sedan i två omgångar. I första omgången såldes Svedbergs, Kindlunds och Kyrkås och i andra omgången Karlsdal, Rådderna, Kvarnen, Nils Larssons och ”Josupa”. Pappa köpte Kyrkås.

På våra ägor fanns det inte mindre än 6 backstugor. Närmast Ågårdens ägor låg en stuga som hette Skogshyddan. Där bodde en ensam gumma som hette Josefina Rydén, oftast kallad Fina. Sedan var det Fridhem, där bodde Glad med hustru och sonen Kalle, som senare körde posten.

På Furulund bodde änkan Johanna Johnsson och på Berget ett par som hette Josef och Kajsa-Lisa. Strax intill Berget låg den stugan, där det förr var småskola, men sedan den flyttat bodde det ingen där. Mitt emot Fiskaregården på våra ägor bodde en gumma. Hon var änka efter en skräddare. Jag hörde aldrig något annat namn på henne än Lisa på Kyrkås. Hon hade en son som flyttade till Finnekumla och han hette August Gustavsson. Han blev senare spårvagnsförare i Göteborg.

Lyckås hette ett ställe som låg på åkern mitt emot Karlsdals fabrik. Där bodde en gumma som hette Tilda. Det var en liten grå lågstuga, där fanns ingen kokspis, så hon fick laga sin mat över öppen eld. Efter delningen kom detta ställe att höra till Skrivaregården.

Nere i skogen finns flera husgrunder, men jag minns inga stugor och jag vet inte vem som bott där. Det var så synd om de gamla. De hade ju inget att leva av. Jag vet att mamma gav dem lite mjölk och en brödkaka ibland, men hon hade ju inte heller så gott om det. Fina klarade sig någorlunda, hon skaffade sig en pojke som senare flyttade till Stockholm och skickade hem lite till henne. Dessutom vävde hon åt folk och så hade hon skolstädningen.

Hos Glad var de ju tre och de satt och ”sätte kårer”, de klarade sig också. Men vad Tilda och de gamla på Berget levde av vet jag inte. Kajsa-Lisa låg sjuk och Josef fick sköta henne. Han tvättade i en pöl borta i skogen och den tvätten var så svart.

Jag konfirmerades sista året som prosten Thomaeus levde, det var 1915. Det var i oktober månad. De två sista gångerna hade Öhrwall oss och sedan konfirmerades vi för honom. Vi var 71 stycken läsbarbarn från Säm, Finnekumla, Grönahög och Gällstad. Thomaeus var en så snäll präst. Han satt på ett bord i sakristian med sin snusdosa bredvid sig. Han använde luktsnus. Det var ändå en del som gick till Marbäck och läste för komminister Lönnerblad. Han flyttade sedan till Berghem och där är han begravd. Det var en väldigt stor begravning när Thomaeus var död. Han jordfästes av en domprost från Lund. Det var 20 präster med på begravningen och det var 8 kyrkvårdar som bar kistan. Det var så mycket folk så att all kom inte in i kyrkan.

Prosten Thomaeus dotter Signe var gift med greve Sparre på Sjörröd. Hon reste nästan varje vecka förbi upp till Gällstad.

Efter Thomaeus kom kyrkoherde Johnsson, fast det var väl någon ”hjelpepräst” emellan. Johnsson hade en helt annan läggning än Thomaeus.

Det bodde en gumma ute på Damsberg som hette Fröjda-Johanna. Hon var sömmerska och sydde en del åt skraddaren Elias. Hon hade blivit bekant med en gubbe som bodde på Nylyckan. Han hette August och hon brukade gå och hälsa på honom ibland. Nära Damsberg, där Fröjda-Johanna bodde, bodde Träsko-August. Förutom att han var träskomakare, som namnet antyder, så kunde han lite av varje. Han gick omkring och satte upp vandringströskverk, han var även smed och snickare. Han skulle ha iväg ett par träskor till August på Nylyckan och han frågade Fröjda-Johanna om hon kunde ta med dem. Hon tvekade lite på svaret och då sa Träsko-August. ”Ja, mågar du, så slipper du.”

Så småningom flyttade Fröjda-Johanna upp till August på Nylyckan. När kyrkoherde Johnsson fick reda på detta, gick han till min farbror Hylander, som då bodde på Fageräng, och frågade om det kunde vara värt att de bodde ihop. ”Varför inte det då?” frågade farbror. ”Nej, sådant får inte förekomma”, sa Johnsson. ”Det ska jag säga kyrkoherden ” ss farbror, de gör inte varandra något ont, de bara hjälper varandra.” ”Ja, men är detta säkert, så att jag kan lita på detta?” frågade Johnsson. ”Ja, alldeles säkert” svarade farbror.

Han var rätt så gammal och behövde väl hjälp, men han var inte så gammal, när hon började att gå till honom. Om hon inte redan hade flyttat, så flyttade hon nu dit på allvar.

Otto Johansson hade affär på Björkbacken. Det var väl ingen stor affär, för hans son Allan har den lokalen till skafferi nu. Vi gick väl dit och handlade ibland. Sämborna gick också dit någon gång, men vanligen handlade dom i Gårdö.

Otto var illa ute för rallarna en gång när de var här i bygden. Han lär ha nekat dem kredit när de var hos honom och handlade. De bestämde sig för att de skulle straffa honom på något vis. Det hör till saken att Ottos svärfar i Tvärred hade fått öknamnet "Pajas" och det visste rallarna tydligen om. En kväll när han var på väg hem från stan, passade rallarna på honom och tog fast honom. Rallarna påminde honom om att han nekat dem kredit och att han rätterligen borde ha ett kok stryk för detta. Emellertid så skulle han slippa styrk om han 20 gånger förklarade: jag är "Pajasa" måg. Otto hade inget val. Han pratade lite "i näsan" och så fick han börja med: "Jag är Pajasa måg, jag är Pajasa måg...allt medan rallarna skrattande kontrollerade att han verkligen sade det 20 gånger.

Ja, så gick det till när rallarna "behandlade" Otto. Det kom givetvis ut bland folk och det har skrattats åt mycket.

August Claesson, Kyrkås
24/10 1895 – 3/7 1987

Ellen Claesson, Kyrkås
27/2 1901 - 13/10 1993